

ЗАЦВЕРДЖАНА
Пастанова
Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь
10.06.2020 № 124

Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў
«Падагульняльны факультатыўны курс па беларускай мове»
для IX–XI (X, XI) класаў устаноў адукацыі, якія рэалізуюць
адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі

ГЛАВА 1 АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЖЭННІ

1. Сапраўдная вучэбная праграма факультатыўных заняткаў (далей– вучэбная праграма) прызначана для IX–XI (X, XI) класаў устаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі, і накіравана на паўтарэнне, падагульненне і сістэматызацыю звестак па асноўных раздзелах беларускай мовы.

2. Праца па вучэбнай праграме можа быць арганізавана на працягу трох гадоў (па 1 гадзіне на тыдзень, 105 гадзін) або на працягу двух гадоў (па 2 гадзіны на тыдзень, 140 гадзін).

3. Мэта – паўтарэнне, падагульненне, сістэматызацыя атрыманых у школьным курсе вывучэння вучэбнага прадмета ведаў, падрыхтоўка вучняў да выніковай атэстацыі за перыяд навучання і выхавання на II і III ступенях агульнай сярэдняй адукацыі, а таксама да ўступных іспытаў ва ўстановы сярэдняй спецыяльнай або вышэйшай адукацыі, якія праводзяцца ў выглядзе цэнтралізаванага тэсціравання.

4. Задачы:

сістэматызаваць і замацаваць веды, развіваць аналітыка-сінтэтычныя ўменні вучняў па ўсіх раздзелах курса беларускай мовы;

скарэктаваць найбольш тыповыя для вучняў адхіленні ад лексіка-граматычных і вымаўленчых нормаў беларускай літаратурнай мовы;

удасканальваць арфаграфічную і пунктуацыйную пісьменнасць вучняў;

замацаваць і пашырыць веды вучняў пра тэкст, удасканальваць навыкі аналізу і стварэння тэкстаў розных тыпаў, стыляў і жанраў;

забяспечыць практычнае выкарыстанне лінгвістычных ведаў і ўменняў ва ўласнай маўленчай дзейнасці;

ствараць умовы для развіцця пазнавальнай актыўнасці, творчых здольнасцей, даследчых навыкаў;

садзейнічаць развіццю сродкамі мовы камунікатыўнай, духоўна-маральнай, грамадзянскай і мастацка-эстэтычнай культуры вучняў.

5. Рэкамендаваныя метады і прыёмы навучання і выхавання: гутаркі, дыспуты, урокі-камунікацыі, калектыўнае абмеркаванне; лінгвістычныя разборы, складанне падагульняльных схем і табліц, састаўленне алгарытмаў прымянення правілаў; выступленні з паведамленнямі на лінгвістычную тэму; напісанне творчых работ, выкананне тэставых работ і г.д.

Мэтазгодна спалучаць франтальныя, групавыя, парныя і індывідуальныя формы навучання.

Выбар форм і метадаў навучання і выхавання вызначаецца настаўнікам самастойна на аснове мэт і задач вывучэння пэўнай тэмы,

сфармуляваных у вучэбнай праграме патрабаванняў да вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў з улікам іх узроставых і індывідуальных асаблівасцей.

6. Вучні, якія асвоілі змест вучэбнай праграмы, павінны:

6.1. ведаць:

класіфікацыю гукаў, фанетычныя законы беларускай мовы, асаблівасці вымаўлення гукаў і спалучэнняў гукаў:

прынцыпы і асаблівасці беларускай графікі;

прынцыпы беларускага правапісу, змены і ўдакладненні некаторых правапісных нормаў сучаснай беларускай мовы;

шляхі размежавання амонімаў і мнагазначных слоў;

класіфікацыю слоўнікаў, лінгвістычныя слоўнікі і даведнікі;

функцыянальныя стылі беларускай мовы;

літаратурныя нормы;

спосабы словаўтварэння;

класіфікацыю часцін мовы, марфалагічныя прыметы пэўнай часціны мовы, сэнсавую і сінтаксічную ролю ў словазлучэнні, сказе, пераходныя з’явы ў межах часцін мовы;

сінтаксічныя адзінкі і іх тыпы, сродкі сувязі частак сказа, сродкі і віды сувязі сказаў у тэксце;

сістэму правілаў беларускай пунктуацыі, функцыі знакаў прыпынку;

6.2. умець:

выконваць усе віды моўных разбораў;

карыстацца слоўнікамі і даведнікамі;

выяўляць спецыфічныя рысы беларускай мовы ў параўнанні з рускай на розных моўных узроўнях (фанетычным, арфаэпічным, лексічным, граматычным);

перакладаць з рускай мовы тэксты, словазлучэнні, мнагазначныя словы, устойлівыя спалучэнні, захоўваючы спецыфіку беларускіх варыянтаў;

вызначаць стылі, тыпы, жанры тэкстаў, асноўныя стылявыя рысы;

выяўляць стылістычныя памылкі і прадухіляць іх у сваім маўленні;

вызначаць і аналізаваць характэрныя граматычныя асаблівасці часцін мовы;

захоўваць граматычныя нормы пры пабудове словазлучэнняў і сказаў;

размяжоўваць сказы па мэце выказвання, мадальнасці, структуры, саставе, ускладненасці;

вызначаць віды даданных частак і віды адносін паміж часткамі ў складаных сказах;

перадаваць чужую мову рознымі спосабамі;
ствараць уласныя тэксты розных тыпаў, стыляў, жанраў;

б.3. валодаць:

арфаэпічнымі, акцэнталагічнымі, арфаграфічнымі, граматычнымі, лексічнымі, стылістычнымі і пунктуацыйнымі нормамі беларускай літаратурнай мовы.

ГЛАВА 2 ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

IX клас, 35 гадзін

Маўленне (1 гадзіна)

Нормы сучаснай беларускай літаратурнай мовы.

Тэкст, яго асноўныя прыметы. Спосабы і сродкі сувязі сказаў і частак у тэксце.

Тыпы маўлення, іх тыповыя кампазіцыйныя схемы.

Функцыянальныя стылі (сфера выкарыстання, задачы выказвання, асноўныя стылявыя рысы, характэрныя моўныя сродкі, асноўныя жанры).

Фанетыка і арфаэпія (2 гадзіны)

Гукі беларускай мовы. Нормы беларускага літаратурнага вымаўлення (вымаўленне галосных, зычных і спалучэнняў зычных).

Беларускі алфавіт. Назвы літар. Суадноснасць гукаў і літар.

Прызначэнне і гукавое значэнне літар е, ё, ю, я, і.

Склад і націск. Роля націску пры адрозненні слоў і некаторых формаў слоў.

Зычныя гукі. Зычныя цвёрдыя, мяккія, зацвярдзелыя, глухія, звонкія, санорныя (няпарныя звонкія), свісцячыя і шыпячыя.

Прыстаўныя зычныя і галосныя.

Паддоўжаныя зычныя, іх вымаўленне.

Абазначэнне мяккасці зычных на пісьме.

Лексіка. Фразеалогія (1 гадзіна)

Лексічнае значэнне слова.

Адназначныя і мнагазначныя словы. Прамое і пераноснае значэнні слоў.

Амонімы, іх адрозненне ад мнагазначных слоў.

Сінонімы і антонімы, іх роля ў маўленні.

Фразеалагізмы, іх сэнсава-стылістычная і сінтаксічная роля.

Марфемная будова слова. Словаўтварэнне (1 гадзіна)
 Марфемы як структурна значымыя часткі слова. Аснова слова.
 Канчатак, нулявы канчатак.
 Корань. Аднакаранёвыя (роднасныя) словы і формы аднаго і таго ж слова.
 Чаргаванне галосных і зычных у аснове слова.
 Прыстаўка, суфікс, постфікс, злучальная галосная.
 Спосабы ўтварэння слоў.
 Утварэнне складаных і складанаскарочаных слоў.

Марфалогія (7 гадзін)

Самастойныя і службовыя часціны мовы.
 Назоўнік як часціна мовы: агульнае значэнне, марфалагічныя прыметы, сінтаксічная роля. Пачатковая форма назоўніка.
 Агульныя і ўласныя назоўнікі. Назоўнікі адушаўлёныя і неадушаўлёныя.
 Назоўнікі зборныя, рэчыўныя, канкрэтныя і абстрактныя.
 Род назоўнікаў. Несупадзенне роду некаторых назоўнікаў у беларускай і рускай мовах.
 Лік назоўнікаў. Несупадзенне ліку некаторых назоўнікаў у беларускай і рускай мовах.
 Склон назоўнікаў. Змяненне назоўнікаў па склонах.
 Асновы назоўнікаў. Назоўнікі 1, 2 і 3-га скланенняў.
 Рознаскланяльныя назоўнікі. Нескланяльныя назоўнікі.
 Скланенне ўласных назоўнікаў.
 Утварэнне назоўнікаў.
 Складаныя назоўнікі, іх утварэнне.
 Прыметнік як часціна мовы: агульнае значэнне, марфалагічныя прыметы, сінтаксічная роля. Пачатковая форма.
 Якасныя, адносныя і прыналежныя прыметнікі. Ступені параўнання якасных прыметнікаў. Поўная і кароткая формы якасных прыметнікаў.
 Скланенне якасных, адносных, прыналежных прыметнікаў.
 Спосабы ўтварэння прыметнікаў.
 Лічэбнік як часціна мовы: агульнае значэнне, марфалагічныя прыметы, сінтаксічная роля.
 Падзел лічэбнікаў паводле структуры (будовы), паводле значэння і граматычных прымет.
 Род і лік некаторых лічэбнікаў. Скланенне лічэбнікаў.
 Займеннік як часціна мовы: агульнае значэнне, марфалагічныя прыметы, сінтаксічная роля. Пачатковая форма.

Разрады займеннікаў паводле значэння. Скланенне займеннікаў.

Утварэнне і ўжыванне займеннікаў.

Дзеяслоў як часціна мовы: агульнае значэнне, марфалагічныя прыметы, сінтаксічная роля. Неазначальная форма дзеяслова.

Зваротныя дзеясловы.

Трыванне дзеяслова. Утварэнне і ўжыванне дзеясловаў закончанага і незакончанага трыванняў.

Лад дзеяслова. Дзеясловы абвеснага, умоўнага і загаднага ладу, іх значэнне, утварэнне, ужыванне. Часы дзеяслова.

Асабовыя дзеясловы. Дзеясловы I і II спражэнняў. Рознаспрагальныя дзеясловы.

Безасабовыя дзеясловы.

Утварэнне дзеясловаў.

Дзеепрыметнік як асобая форма дзеяслова: агульнае значэнне, марфалагічныя прыметы, сінтаксічная роля. Дзеепрыметнікавы зварот. Скланенне поўных дзеепрыметнікаў.

Поўная і кароткая формы дзеепрыметніка.

Утварэнне дзеепрыметнікаў незалежнага і залежнага стану.

Асаблівасці ўжывання дзеепрыметнікаў у беларускай мове.

Дзеепрыслоўе як асобая форма дзеяслова: агульнае значэнне, марфалагічныя прыметы, сінтаксічная роля. Дзеепрыслоўны зварот.

Утварэнне дзеепрыслоўяў незакончанага і закончанага трыванняў. Ужыванне дзеепрыслоўяў.

Прыслоўе як часціна мовы: агульнае значэнне, марфалагічныя прыметы, сінтаксічная роля.

Ступені параўнання прыслоўяў.

Утварэнне прыслоўяў.

Прыназоўнік як службовая часціна мовы. Невытворныя і вытворныя прыназоўнікі. Прыназоўнікі простыя, складаныя і састаўныя.

Некаторыя асаблівасці ўжывання прыназоўнікаў у беларускай мове.

Злучнік як службовая часціна мовы.

Простыя і састаўныя злучнікі.

Адзіночныя, парныя, паўторныя злучнікі.

Злучальныя і падпарадкавальныя злучнікі.

Часціца як службовая часціна мовы. Асноўныя значэнні часціц.

Ужыванне часціц не і ні.

Выклічнік як асобая часціна мовы.

Арфаграфія (11 гадзін)

Правапіс галосных о, э, а; е, ё, ю, я, і (у тым ліку ў складаных, складанаскарочаных, запазычаных словах і ва ўласных назвах).

Правапіс спалучэнняў іо, іа, іё (ыё), ія (ыя), іе (ые) у запазычаных словах.

Правапіс спалучэнняў зычных.

Правапіс зычных д—дз, т—ц.

Правапіс прыстаўных зычных і галосных.

Правапіс падоўжаных зычных.

Правапіс у—ў.

Правапіс вялікай і малой літар.

Правапіс мяккага знака і апострафа.

Правапіс прыставак. Правапіс ы, і, й пасля прыставак.

Правапіс складаных і складанаскарочаных слоў.

Правапіс уласных назоўнікаў.

Правапіс склонавых канчаткаў назоўнікаў адзіночнага і множнага ліку.

Правапіс суфіксаў назоўнікаў.

Правапіс складаных назоўнікаў.

Правапіс не (ня), ні з назоўнікамі.

Правапіс прыметнікаў з суфісам -ск-.

Правапіс -н-, -нн- у прыметніках.

Правапіс складаных прыметнікаў.

Правапіс не (ня) з прыметнікамі.

Правапіс лічэбнікаў.

Правапіс займеннікаў.

Правапіс дзеясловаў абвеснага, загаднага і ўмоўнага ладу.

Правапіс канчаткаў дзеясловаў I і II спражэнняў.

Правапіс суфіксаў дзеясловаў.

Правапіс не (ня), ні з дзеясловамі.

Правапіс склонавых канчаткаў дзеепрыметнікаў.

Правапіс суфіксаў дзеепрыметнікаў.

Правапіс не (ня) з дзеепрыметнікамі.

Правапіс дзеепрыслоўяў незакончанага і закончанага трыванняў.

Правапіс не з дзеепрыслоўямі.

Правапіс прыслоўяў і спалучэнняў слоў, блізкіх да прыслоўяў.

Правапіс не (ня), ні з прыслоўямі.

Правапіс прыназоўнікаў.

Правапіс злучнікаў.

Правапіс часціц.

Правапіс выклічнікаў.

Сінтаксіс і пунктуацыя (11 гадзін)

Словазлучэнне. Будова словазлучэнняў. Віды сінтаксічнай сувязі слоў у словазлучэнні. Класіфікацыя словазлучэнняў паводле галоўнага слова.

Непадзельныя словазлучэнні.

Асаблівасці дапасавання і кіравання ў беларускай мове.

Сказ. Тыпы сказаў паводле структуры, мэты выказвання і інтанацыі. Знакі прыпынку ў канцы сказаў.

Просты сказ. Двухсастаўныя неразвітыя і развітыя сказы. Дзейнік і спосабы яго выражэння. Выказнік і спосабы яго выражэння. Просты дзеяслоўны выказнік. Састаўны дзеяслоўны і састаўны іменны выказнікі. Працяжнік паміж дзейнікам і выказнікам.

Даданыя члены сказа: азначэнне, дапаўненне, акалічнасць. Спосабы выражэння даданых членаў сказа. Прыдатак як разнавіднасць азначэння.

Аднасастаўныя сказы. Аднасастаўныя сказы з галоўным членам выказнікам. Аднасастаўныя сказы з галоўным членам дзейнікам.

Няпоўныя сказы. Працяжнік у няпоўным сказе.

Сказы з аднароднымі членамі. Сувязь аднародных членаў сказа пры дапамозе злучнікаў і без злучнікаў. Аднародныя і неаднародныя азначэнні. Знакі прыпынку пры аднародных членах сказа. Абагульняльныя словы пры аднародных членах сказа. Знакі прыпынку пры аднародных членах сказа з абагульняльнымі словамі.

Сказы са звароткам. Спосабы выражэння зваротка. Неразвітыя і развітыя звароткі. Месца зваротка ў сказе. Знакі прыпынку ў сказах са звароткамі. Знакі прыпынку пры выклічніках.

Сказы з пабочнымі словамі і спалучэннямі слоў. Пабочныя сказы. Знакі прыпынку ў сказах з пабочнымі канструкцыямі.

Устаўныя канструкцыі. Знакі прыпынку ў сказах з устаўнымі канструкцыямі.

Паняцце пра адасобленне. Сказы з адасобленымі членамі.

Сказы з адасобленымі азначэннямі і прыдаткамі. Знакі прыпынку ў сказах з адасобленымі азначэннямі і прыдаткамі.

Сказы з адасобленымі дапаўненнямі. Знакі прыпынку ў сказах з адасобленымі дапаўненнямі.

Сказы з адасобленымі акалічнасцямі. Знакі прыпынку ў сказах з адасобленымі акалічнасцямі.

Сказы з адасобленымі ўдакладняльнымі членамі. Знакі прыпынку ў сказах з адасобленымі ўдакладняльнымі членамі.

Сказы з параўнальнымі зваротамі. Спосабы выражэння параўнання. Сінтаксічная роля параўнальных зваротаў. Знакі прыпынку ў сказах з параўнальнымі зваротамі.

Складаны сказ. Сінтаксічныя прыметы складанага сказа. Сродкі сувязі частак складанага сказа. Тыпы складаных сказаў.

Складаназлучаныя сказы, іх сінтаксічныя прыметы, будова. Сродкі сувязі частак у складаназлучаных сказах. Знакі прыпынку паміж часткамі складаназлучанага сказа.

Складаназалежныя сказы, іх сінтаксічныя прыметы, будова. Падпарадкавальныя злучнікі і злучальныя словы. Складаназалежныя сказы з даданымі азначальнымі, даданымі дапаўняльнымі і даданымі акалічнаснымі часткамі. Складаназалежныя сказы з некалькімі даданымі часткамі. Складаназалежныя сказы з паслядоўным, сузалежным (аднародным/неаднародным) і змешаным падпарадкаваннем даданых частак. Знакі прыпынку паміж часткамі складаназалежнага сказа.

Бяззлучнікавыя складаныя сказы, іх сінтаксічныя прыметы, будова. Сэнсава-граматычныя адносіны паміж часткамі беззлучнікавага складанага сказа. Знакі прыпынку паміж часткамі беззлучнікавага складанага сказа.

Складаныя сказы з рознымі відамі сувязі частак, іх сінтаксічныя прыметы, будова. Знакі прыпынку ў складаных сказах з рознымі відамі сувязі частак.

Простая і ўскосная мова як спосаб перадачы чужой мовы. Знакі прыпынку ў сказах з простаю мовай. Знакі прыпынку пры дыялогу.

Падагульненне вывучанага (1 гадзіна)

Х клас, 35/70* гадзін

Маўленне (3/5 гадзін)

Паняцці «мова» і «маўленне».

Тэкст як адзінка мовы і маўлення. Асноўныя прыметы тэксту: тэматычнае адзінства, цэласнасць, звязнасць, завершанасць. Загалолак. Спосабы (віды) і сродкі сувязі сказаў і частак у тэксце.

Тыпы маўлення, тыповыя кампазіцыйныя схемы.

Функцыянальныя стылі (сфера выкарыстання, задачы выказвання, асноўныя стылявыя рысы, характэрныя моўныя сродкі, асноўныя жанры).

Фанетыка і арфаэпія. Графіка і арфаграфія (7/14 гадзін)

Фанетыка і арфаэпія. Гукі беларускай мовы. Нормы беларускага літаратурнага вымаўлення (вымаўленне галосных, зычных і спалучэнняў зычных).

Графіка і арфаграфія.

* Першая лічба ўказвае колькасць гадзін пры арганізацыі факультатыўных заняткаў па 1 гадзіне на тыдзень, другая лічба – па 2 гадзіны на тыдзень.

Беларускі алфавіт. Назвы літар. Суадноснасць гукаў і літар. Прызначэнне і гукавое значэнне літар е, ё, ю, я, і.

Склад і націск. Роля націску пры адрозненні слоў і некаторых формаў слоў.

Вымаўленне і правапіс (перадача на пісьме) галосных пасля цвёрдых і зацвярдзелых зычных.

Правапіс галосных о, э, а; е, ё, ю, я, і (у тым ліку ў складаных, складанаскарочаных, запазычаных словах і ва ўласных назвах).

Правапіс спалучэнняў іо, іа, іё (ыё), ія (ыя), іе (ые) у запазычаных словах.

Зычныя гукі. Зычныя цвёрдыя, мяккія, зацвярдзелыя, глухія, звонкія, санорныя (няпарныя звонкія), свісцячыя і шыпячыя. Вымаўленне і правапіс зычных.

Вымаўленне і правапіс спалучэнняў зычных.

Правапіс зычных д–дз, т–ц.

Прыстаўныя зычныя і галосныя. Правапіс прыстаўных зычных і галосных.

Падоўжаныя зычныя, іх вымаўленне і правапіс.

Правапіс у–ў.

Ужыванне вялікай літары.

Абзначэнне мяккасці зычных на пісьме. Правапіс мяккага знака і апострафа.

Лексіка. Фразеалогія (3/4 гадзіны)

Слова, яго лексічнае значэнне.

Адназначныя і мнагазначныя словы. Прамое і пераноснае значэнні слоў.

Амонімы, іх адрозненне ад мнагазначных слоў.

Сінонімы і антонімы, іх роля ў маўленні.

Агульнаўжывальныя словы і словы абмежаванага ўжытку. Стылістычны падзел лексікі.

Фразеалагізмы, іх роля ў маўленні.

Марфемная будова слова. Словаўтварэнне і арфаграфія (3/5 гадзін)

Марфемы як структурна значымыя часткі слова. Аснова слова. Вытворныя і невытворныя асновы.

Канчатак, нулявы канчатак.

Корань. Аднакаранёвыя (роднасныя) словы і формы аднаго і таго ж слова.

Чаргаванне галосных і зычных у аснове слова.

Прыстаўка, суфікс, постфікс, злучальная галосная.

Правапіс прыставак. Правапіс ы, і, й пасля прыставак.

Прызначэнне марфем (словаўтваральныя і формаўтваральныя марфемы).

Утваральная аснова. Спосабы ўтварэння слоў.

Складаныя словы, іх утварэнне і правапіс.

Складанаскарочаныя словы, іх утварэнне і правапіс.

Марфалогія і арфаграфія (18/40 гадзін)

Часціны мовы як лексіка-граматычныя разрады слоў. Самастойныя і службовыя часціны мовы. Пераход слоў адных часцін мовы ў іншыя.

Назоўнік як часціна мовы: агульнае значэнне, марфалагічныя прыметы, сінтаксічная роля. Пачатковая форма.

Агульныя і ўласныя назоўнікі. Правапіс уласных назоўнікаў.

Назоўнікі адушаўлёныя і неадушаўлёныя.

Назоўнікі зборныя, рэчыўныя, канкрэтныя і абстрактныя, іх лексічныя і граматычныя прыметы.

Род назоўнікаў. Назоўнікі мужчынскага роду, якія ўжываюцца для абазначэння асоб мужчынскага і жаночага полу. Назоўнікі агульнага роду. Несупадзенне роду некаторых назоўнікаў у беларускай і рускай мовах.

Лік назоўнікаў. Назоўнікі, якія маюць форму толькі адзіночнага ці толькі множнага ліку. Несупадзенне ліку некаторых назоўнікаў у беларускай і рускай мовах.

Склон назоўнікаў. Змяненне назоўнікаў па склонах.

Асновы назоўнікаў. Назоўнікі 1-га скланення, правапіс іх склонавых канчаткаў. Назоўнікі 2-га скланення, правапіс іх склонавых канчаткаў. Назоўнікі 3-га скланення, правапіс іх склонавых канчаткаў. Правапіс склонавых канчаткаў назоўнікаў множнага ліку. Скланенне ўласных назоўнікаў. Рознаскланяльныя назоўнікі. Нескланяльныя назоўнікі.

Утварэнне назоўнікаў.

Правапіс суфіксаў назоўнікаў.

Складаныя назоўнікі, іх утварэнне і правапіс.

Правапіс не (ня), ні з назоўнікамі.

Прыметнік як часціна мовы: агульнае значэнне, марфалагічныя прыметы, сінтаксічная роля. Пачатковая форма.

Якасныя, адносныя і прыналежныя прыметнікі, іх роля ў маўленні. Ступені параўнання якасных прыметнікаў, іх утварэнне і ўжыванне. Поўная і кароткая формы якасных прыметнікаў, іх ужыванне ў маўленні.

Утварэнне і правапіс прыналежных прыметнікаў.

Скланенне якасных, адносных і прыналежных прыметнікаў.

Спосабы ўтварэння прыметнікаў. Прыметнікі з суфіксамі ацэнкі, сфера іх ужывання і правапіс. Правапіс прыметнікаў з суфіксам -ск-. Правапіс -н-, -нн- у прыметніках. Правапіс складаных прыметнікаў. Правапіс не (ня) з прыметнікамі.

Лічэбнік як часціна мовы: агульнае значэнне, марфалагічныя прыметы, сінтаксічная роля.

Падзел лічэбнікаў па структуры (будове), па значэнні і граматычных прыметах.

Род і лік некаторых лічэбнікаў. Скланенне і правапіс лічэбнікаў.

Займеннік як часціна мовы: агульнае значэнне, марфалагічныя прыметы, сінтаксічная роля. Пачатковая форма.

Разрады займеннікаў па значэнні. Скланенне і правапіс займеннікаў.

Утварэнне і ўжыванне займеннікаў.

Дзеяслоў як часціна мовы: значэнне, марфалагічныя прыметы, сінтаксічная роля. Неазначальная форма дзеяслова.

Зваротныя дзеясловы.

Трыванне дзеяслова. Утварэнне і ўжыванне дзеясловаў закончанага і незакончанага трыванняў.

Лад дзеяслова. Дзеясловы абвеснага, умоўнага і загаднага ладу, іх значэнне, утварэнне, ужыванне і правапіс.

Часы дзеяслова.

Асабовыя дзеясловы. Спражэнне дзеясловаў. Канчаткі дзеясловаў I і II спражэнняў, іх правапіс. Рознаспрагальныя дзеясловы.

Безасабовыя дзеясловы.

Утварэнне дзеясловаў.

Правапіс суфіксаў дзеясловаў.

Правапіс не (ня), ні з дзеясловамі.

Дзеепрыметнік як асобая форма дзеяслова: агульнае значэнне, марфалагічныя прыметы, сінтаксічная роля. Дзеепрыметнікавы зварот, знакі прыпынку ў сказах з дзеепрыметнікавымі зваротамі.

Скланенне поўных дзеепрыметнікаў, правапіс іх склонавых канчаткаў.

Поўная і кароткая формы дзеепрыметніка.

Дзеепрыметнікі незалежнага і залежнага стану, іх утварэнне. Асаблівасці ўжывання дзеепрыметнікаў у беларускай мове.

Правапіс суфіксаў дзеепрыметнікаў.

Правапіс не (ня) з дзеепрыметнікамі.

Дзеепрыслоўе як асобая форма дзеяслова: агульнае значэнне, марфалагічныя прыметы, сінтаксічная роля. Дзеепрыслоўны зварот, знакі прыпынку ў сказах з дзеепрыслоўнымі зваротамі.

Дзеепрыслоўі незакончанага і закончанага трыванняў, іх утварэнне і правапіс. Ужыванне дзеепрыслоўяў.

Правапіс не з дзеепрыслоўямі.

Прыслоўе як часціна мовы: агульнае значэнне, марфалагічныя прыметы, сінтаксічная роля.

Разрады прыслоўяў па значэнні.

Ступені параўнання прыслоўяў, іх утварэнне і ўжыванне.

Утварэнне і правапіс прыслоўяў і спалучэнняў слоў, блізкіх да прыслоўяў.

Правапіс не (ня), ні з прыслоўямі.

Прыназоўнік як службовая часціна мовы. Асноўныя значэнні прыназоўнікаў.

Невытворныя і вытворныя прыназоўнікі. Прыназоўнікі простыя, складаныя і састаўныя, іх правапіс.

Некаторыя асаблівасці ўжывання прыназоўнікаў у беларускай мове.

Злучнік як службовая часціна мовы.

Простыя і састаўныя злучнікі, іх ужыванне.

Адзіночныя, парныя, паўторныя злучнікі, іх ужыванне і правапіс.

Злучальныя і падпарадкавальныя злучнікі, іх ужыванне.

Часціца як службовая часціна мовы. Асноўныя значэнні часціц.

Правапіс часціц.

Часціцы не і ні, іх ужыванне і правапіс.

Выклічнік як асобая часціна мовы. Правапіс выклічнікаў.

Падагульненне вивучанага (1/2 гадзіны)

XI клас, 35/70* гадзін

Маўленне (1/1 гадзіна)

Культура вуснага і пісьмовага маўлення. Нормы сучаснай беларускай літаратурнай мовы.

Арфаграфія (1/2 гадзіны)

Прынцыпы беларускай арфаграфіі.

Лексіка (1/1 гадзіна)

Паранімы.

Сінтаксіс і пунктуацыя (31/64 гадзіны)

* Першая лічба ўказвае колькасць гадзін пры арганізацыі факультатыўных заняткаў па 1 гадзіне на тыдзень, другая лічба – па 2 гадзіны на тыдзень.

Словазлучэнне

Словазлучэнне як сінтаксічная адзінка. Будова словазлучэнняў. Галоўнае і залежнае словы ў словазлучэнні. Віды сінтаксічнай сувязі слоў у словазлучэнні. Класіфікацыя словазлучэнняў па галоўным слове.

Непадзельныя словазлучэнні.

Асаблівасці дапасавання і кіравання ў беларускай мове.

Сказ

Сказ як асноўная камунікатыўная адзінка.

Тыпы сказаў па структуры, мэце выказвання і інтанацыі. Знакі прыпынку ў канцы сказаў.

Просты сказ

Парадак слоў у сказе. Лагічны націск у сказе.

Двухсастаўныя неразвітыя і развітыя сказы. Дзейнік і выказнік як галоўныя члены сказа. Сувязь выказніка і дзейніка, выражанага колькасна-іменным спалучэннем. Дзейнік і спосабы яго выражэння. Выказнік і спосабы яго выражэння. Просты дзеяслоўны выказнік. Састаўны дзеяслоўны і састаўны іменны выказнікі. Працяжнік паміж дзейнікам і выказнікам.

Даданыя члены сказа: азначэнне, дапаўненне, акалічнасць. Спосабы выражэння даданых членаў сказа. Прыдатак як разнавіднасць азначэння.

Аднасастаўныя сказы, іх віды. Будова аднасастаўных сказаў. Аднасастаўныя сказы з галоўным членам выказнікам. Аднасастаўныя сказы з галоўным членам дзейнікам.

Няпоўныя сказы. Працяжнік у няпоўным сказе.

Сказы з аднароднымі членамі. Віды сувязі аднародных членаў сказа (злучнікавая, бяззлучнікавая). Аднародныя і неаднародныя азначэнні. Знакі прыпынку пры аднародных членах сказа. Абагульняльныя словы пры аднародных членах сказа. Знакі прыпынку пры аднародных членах сказа з абагульняльнымі словамі.

Сказы са звароткам. Спосабы выражэння зваротка. Неразвітыя і развітыя звароткі. Месца зваротка ў сказе. Знакі прыпынку пры зваротку.

Сказы з пабочнымі словамі і спалучэннямі слоў. Класіфікацыя пабочных слоў і спалучэнняў слоў па значэнні. Пабочныя сказы. Знакі прыпынку пры пабочных канструкцыях.

Устаўныя канструкцыі. Знакі прыпынку ў сказах з устаўнымі канструкцыямі.

Сказы з адасобленымі членамі. Паняцце пра адасобленне.

Сказы з адасобленымі азначэннямі і прыдаткамі. Знакі прыпынку пры адасобленых азначэннях і прыдатках.

Сказы з адасобленымі дапаўненнямі. Знакі прыпынку пры адасобленых дапаўненнях.

Сказы з адасобленымі акалічнасцямі. Знакі прыпынку пры адасобленых акалічнасцях.

Сказы з адасобленымі ўдакладняльнымі членамі. Знакі прыпынку ў сказах з адасобленымі ўдакладняльнымі членамі.

Сказы з параўнальнымі зваротамі. Спосабы выражэння параўнання. Сінтаксічная роля параўнальных зваротаў. Знакі прыпынку ў сказах з параўнальнымі зваротамі.

Складаны сказ

Сінтаксічныя прыметы складанага сказа. Сродкі сувязі частак складанага сказа. Тыпы складаных сказаў.

Складаназлучаныя сказы, іх сінтаксічныя прыметы, будова. Сродкі сувязі частак у складаназлучаных сказах. Знакі прыпынку ў складаназлучаных сказах.

Складаназалежныя сказы, іх сінтаксічныя прыметы, будова. Падпарадкавальныя злучнікі і злучальныя словы як сродкі сувязі частак складаназалежнага сказа. Складаназалежныя сказы з даданымі азначальнымі, даданымі дапаўняльнымі і даданымі акалічнаснымі часткамі. Складаназалежныя сказы з некалькімі даданымі часткамі. Складаназалежныя сказы з паслядоўным, сузалежным (аднародным/неаднародным) і змешаным падпарадкаваннем даданых частак. Знакі прыпынку паміж часткамі складаназалежных сказаў.

Бяззлучнікавыя складаныя сказы, іх сінтаксічныя прыметы, будова. Сэнсава-граматычныя адносіны паміж часткамі беззлучнікавага складанага сказа. Знакі прыпынку ў беззлучнікавых складаных сказах.

Складаныя сказы з рознымі відамі сувязі частак, іх сінтаксічныя прыметы, будова. Знакі прыпынку ў складаных сказах з рознымі відамі сувязі частак.

Спосабы перадачы чужой мовы

Простая і ўскосная мова як спосаб перадачы чужой мовы. Знакі прыпынку ў сказах з простаю мовай. Ускосная мова. Правілы замены простаю мовай на ўскосную.

Дыялог. Знакі прыпынку пры дыялогу.

Цытаты. Правілы афармлення цытат на пісьме.

Падагульненне вивучанага (1/2 гадзіны)